

Received:
2024/11/25
Revised:
2025/04/28
Accepted:
2025/08/04
Published:
2025/09/03ISSN: 2588-5162
E-ISSN: 2645-517X

Investigating the Mediating Role of Resilience in the Relationship Between Self-Determination and Perceived Stress in Spouses of Veterans

Motahare Maftouh¹ | Fatemeh Behjati Ardakani^{2*} | Azade Choobforoushzade^{3*}

Abstract

The present study was conducted with the aim of investigating the mediating role of resilience in the relationship between self-determination and perceived stress in independent spouses. The descriptive research method was correlation type. The statistical population included all unmarried wives living in Mashhad in 1402, out of which 250 people were selected through available sampling. In order to collect information, the self-determined basic needs questionnaires of Gary Guardia, Desi and Ryan (2000), Connor and Davidson questionnaire (2003) and Cohen questionnaire (1983) were used. The results showed that there is a significant relationship between the basic needs of self-determination with resilience variables ($P=0.008$, $r=0.186$) and perceived stress ($P=0.001$, $r=0.224$). Because the significant value corresponding to these coefficients is less than 0.05. Also, the examination of the relationships between research variables in the modified model showed that between the basic needs of self-determination with resilience variables ($\beta=-0.558$, $P<0.001$) and perceived stress ($P=0.307$, $P<0.001$) β There is a significant relationship. Also, there is a significant relationship between resilience and perceived stress variable ($P<0.001$, $\beta=-0.557$). The indirect relationship between the two variables of basic self-determination needs and perceived stress with the mediation of resilience variable ($P<0.001$, $\beta=0.311$) has also become significant. Therefore, in explaining the results, it can be said that the resilience variable plays a mediating role in the relationship between self-determination and perceived stress.

Keywords: resilience, perceived stress, self-determination, independent spouses.

DOR: 20.1001.1.25885162.1404.15.4.8.0

1. Master student, Department of Psychology, Ardakan University, Ardakan, Iran.
2. Corresponding Author: Assistant Professor, Department of Counseling, Ardakan University, Ardakan, Iran. behjati@ardakan.ac.ir
3. Associate Professor, Department of Psychology, Ardakan University, Ardakan, Iran.

This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution Non-Commercial (CC-BY-NC) license.

سال شانزدهم
زمستان ۱۴۰۳
صص: ۱۷۵-۱۵۷

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۹/۰۵

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۴/۰۲/۰۸

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۵/۱۳

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۰۶/۱۲

شاپا چاپی: ۵۱۶۲-۲۵۸۸
الکترونیکی: ۵۱۷-۲۶۴۵

بررسی نقش میانجی تاب‌آوری در ارتباط بین خودتعیین‌گری و استرس ادراک‌شده در همسران آزاده

مطهره مفتوح^۱ | فاطمه بهجتی اردکانی^۲ | آزاده چوب فروش زاده^۳

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش میانجی تاب‌آوری در ارتباط بین خودتعیین‌گری و استرس ادراک‌شده در همسران آزاده انجام شد. روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری شامل تمامی همسران آزاده ساکن شهر مشهد در سال ۱۴۰۲ بود که از بین آن‌ها ۲۵۰ نفر به صورت نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. جهت گردآوری اطلاعات از پرسشنامه‌های نیازهای اساسی خودتعیین‌گری گاردیا و دسی و رایان (۲۰۰۰)، پرسشنامه کانتر و دیویدسون (۲۰۰۳) و پرسشنامه کوهن (۱۹۸۳) استفاده شد. نتایج نشان داد که میان نیازهای اساسی خودتعیین‌گری با متغیرهای تاب‌آوری ($r = 0.186$, $P = 0.008$) و استرس ادراک‌شده ($r = 0.224$, $P = 0.001$)، رابطه معناداری برقرار است. همچنین بررسی روابط بین متغیرهای پژوهش در مدل اصلاح شده نشان داد که بین نیازهای اساسی خودتعیین‌گری با متغیرهای تاب‌آوری ($\beta = 0.307$, $P < 0.001$)، رابطه معنادار وجود دارد. همچنین بین تاب‌آوری با متغیر استرس ادراک‌شده ($\beta = -0.557$, $P < 0.001$)، رابطه غیرمستقیم میان دو متغیر نیازهای اساسی خودتعیین‌گری و استرس ادراک‌شده با میانجیگری متغیر تاب‌آوری ($\beta = 0.311$, $P < 0.001$) نیز معنادار شده است. بنابراین می‌توان گفت که متغیر تاب‌آوری در رابطه بین خودتعیین‌گری و استرس ادراک‌شده نقش میانجی را دارد. این یافته، تاب‌آوری را به عنوان یک سازوکار کلیدی معرفی می‌کند که از طریق آن، سطح برآورده شدن نیازهای خودتعیین‌گری به استرس ادراک‌شده پیوند می‌خورد.

کلیدواژه‌ها: تاب‌آوری؛ استرس ادراک‌شده؛ خودتعیین‌گری؛ همسران آزاده

DOR: 20.1001.1.25885162.1404.15.4.8.0

۱. کارشناسی ارشد مدیریت مالی، دانشکده مدیریت و برنامه ریزی راهبردی، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران.

۲. نویسنده مسئول: استادیار گروه مشاوره، دانشگاه اردکان، اردکان، ایران.

۳. دانشیار گروه روانشناسی، دانشگاه اردکان، اردکان، ایران.

این مقاله یک مقاله با دسترسی آزاد است که تحت شرایط و ضوابط مجوز (CC BY-NC) Creative Commons Attribution Non-Commercial

Commercial

توزیع شده است.

مقدمه

معلولیت‌های جسمی و عوارض روانی ناشی از جنگ یکی از پیامدهایی است که در زمان جنگ و حتی سال‌های بعد از آن در بازماندگان و آزادگان جنگ و همچنین خانواده آن‌ها به شکلی وسیع مشاهده می‌شود. زن در خانواده‌ها بیشترین و بااهمیت‌ترین آسیب را متحمل می‌شود (قدم پور و همکاران، ۱۳۹۸). زن با توجه به نقش محوری در خانواده و ارتباطاتی که با سایر اعضای خانواده دارد، در بسیاری از اوقات، بیشتر از افراد دیگر در خانواده از مسائل و مشکلات زندگی خانوادگی آگاهی دارد (میرحسینی، کوه‌پیما رونیزی، ۱۴۰۰). زنان در ساختار جامعه یکی از اجزای آن هستند که اگر با اجزای دیگر جامعه هماهنگ نباشند، در کل اجتماع اختلال ایجاد می‌شود. زنان کارکردهای بسیاری در جامعه دارند. زن به‌عنوان مادر، پرستار، همسر، شاغل و خانه‌دار هنرمندی واقعی در تمامی عرصه‌های زندگی است (جلیلی و همکاران، ۱۴۰۰). در خانواده جانبازان و آزادگان، زنان با هزینه‌های گزاف و آسیب‌دیدگی همسرشان در ارتباط نزدیک هستند. آسیب‌دیدگی یکی از عوارض جنگ است که برای همیشه تأثیرات خود را بر زندگی فردی و اجتماعی فرد آسیب‌دیده باقی خواهد گذاشت. استرس‌های ناشی از آسیب‌دیدگی و انطباق با شرایط جدیدی که در زندگی ایجاد می‌شود، بحران‌های روحی و همچنین تغییر در روابط اجتماعی فرد با خانواده و جامعه را موجب خواهد شد. همسر فرد جانباز با آسیب‌دیدگی جسمی جانباز و هزینه‌ها و مشکلات فراوان مادی و غیرمادی آن در ارتباط نزدیک است چراکه زن به‌عنوان پناهی در مقابل این سختی‌ها عمل می‌کند (شفیعی، موسوی و یایه، ۱۴۰۱).

این بار سنگین روانی و اجتماعی که بر دوش همسران قرار می‌گیرد، همانطور که پژوهش‌ها نیز تأیید می‌کنند، خود را به صورت پیامدهای مشخصی در سلامت و کیفیت زندگی آنان نشان می‌دهد. چنانکه، نتایج پژوهش قهرمانی و همکاران (۱۴۰۱) نشان داد که همسران جانبازان ایرانی به دلیل مراقبت‌های فشرده و طولانی مدت از جانبازان، کیفیت زندگی نسبتاً پایینی را دارند. اسیران جنگی و خانواده‌های آن‌ها طیف وسیعی از آسیب‌های مزمن و حاد از جمله؛ اختلالات خلقی و اضطرابی^۱، علائم سایکوتیک^۲، پرخاشگری^۳، استرس، اضطراب و افسردگی^۴ و همچنین

1. Mood and anxiety disorders
2. Psychotic
3. Aggression
4. Depression

مشکلات و تنش‌های خانوادگی را به دلیل عوارض و اثرات دوران جنگ و اسارت تجربه می‌کنند (حیدریان و عیسی نژاد، ۱۳۹۹).

در مواجهه با این حجم از چالش‌ها و فشارهای روانی مزمن که در بالا به آن‌ها اشاره شد، ظرفیت افراد برای سازگاری و عبور از بحران‌ها اهمیتی دوچندان می‌یابد. در این زمینه، تاب‌آوری یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین ویژگی‌هایی است که خانواده را از بحران‌ها و مشکلات عبور می‌دهد و باعث شکوفایی آن‌ها می‌شود (ماوروری و همکاران^۱، ۲۰۲۰). درواقع تاب‌آوری، فقط مقاومت منفعل در برابر آسیب‌ها و بحران‌ها نیست، بلکه فرد تاب‌آور، شرکت‌کننده فعال و سازنده محیط پیرامون خود است (زارعان و همکاران، ۱۴۰۰). نتایج پژوهش مجیدی (۱۴۰۳) نشان داد که تاب‌آوری یک عامل محافظت‌کننده از سلامت روان است. تاب‌آوری ویژگی است که قدرت تحمل فرد در برابر مشکلات و بحران‌ها را بالا می‌برد و توان تفکر منطقی^۲ و حل مسئله^۳ را در فرد افزایش می‌دهد. مهم‌تر از آسیب‌پذیری و تاب‌آوری فرد، سازگاری و تاب‌آوری نهایی در نظام خانواده است. حتی افرادی که به‌طور مستقیم تحت تأثیر بحران قرار نمی‌گیرند، به‌واسطه پاسخ‌های خانواده و تأثیر آن روی سایر روابط از آن متأثر می‌شوند (اقبال و واحدی، ۱۴۰۲). نتایج پژوهش آروند و همکاران (۱۴۰۲) نشان داد که تاب‌آوری روانی در افراد نظامی بالاتر از افراد عادی است. علاوه بر سازوکارهای مقابله‌ای و ظرفیت‌های فردی مانند تاب‌آوری، درک عمیق‌تر بهزیستی و سازگاری افراد در شرایط دشوار، مستلزم توجه به عوامل بنیادین‌تری است که انگیزش و سلامت روان را تحت تأثیر قرار می‌دهند (ساین و همکاران، ۲۰۲۴). از میان عوامل مختلف مؤثر بر کیفیت روابط زناشویی و خانوادگی، «خود» به‌عنوان هسته مرکزی شخصیت برای کنترل نیازهای درونی و بیرونی است که پژوهش‌ها حاکی از نقش مهم و تأثیرگذار آن بر تنظیم روابط خانوادگی است (موسوی، ایوبی مهریزی، ۱۳۹۹). بر اساس تئوری خود تعیین‌گری^۴ دسی و رایان^۵ (۲۰۰۸) هر فرد سه نیاز اساسی روان‌شناختی دارد: نیاز به خودمختار^۶، نیاز به شایستگی^۷ و نیاز به وابستگی^۸. این

1. Maurović et al
2. Logical thinling
3. Problem solving
4. Self_determination
5. Deci and Ryan
6. Autonomy
7. Merit
8. Dependency

نیازهای ذاتی انسان اساس و پایه خود انگیزشی^۱ دارند و همه آن‌ها در هموار کردن مسیر به‌سوی رشد، پیشرفت و بهزیستی ضروری هستند (منصور نژاد و همکاران، ۱۳۹۸). فرد خود تعیین‌گر در مواجهه با مشکلات و موانع زندگی، پشتکار و مقاومت دارد، برای انجام هر کاری راه‌ها و روش‌های مختلفی را در نظر می‌گیرد. به لحاظ نظری این مفهوم مبتنی بر نظریه‌ی شناختی-اجتماعی^۲ است (فیروز جهان تیغ، ۱۴۰۰).

همسران جانبازان و آزادگان به‌عنوان قربانیان غیرمستقیم جنگ به شمار می‌آیند. زندگی با این افراد باعث افزایش استرس و تعارض زناشویی می‌گردد. آن‌ها به دلیل نقش‌های متعدد از جمله نقش مادری و توجه به نیازهای فرزندان، نقش همسری و قبول مسئولیت‌های اضافی و نقش مراقبت از همسر دچار اضطراب و نگرانی‌های مضاعف می‌شوند (ساربان و همکاران، ۱۳۹۶). همسران در نقش مراقبت‌کننده از جانبازان، تحت تأثیر استرس‌ها و مشکلاتی قرار می‌گیرند که سلامت آنان و خانواده‌هایشان را تهدید می‌کند (صمدی فر و میکائیلی، ۱۴۰۰). استرس حالتی است که در آن، عامل‌های زیستی، روانی و محیطی باهم در تعامل هستند. استرس ادراک‌شده^۳ عبارت است از واکنش بدن به تغییری که نیازمند سازگاری جسمی، ذهنی یا هیجانی است (نوروزی و همکاران، ۱۴۰۰). نتایج پژوهش علیوندی وفا و همکاران (۱۴۰۱) نشان داد که استرس ادراک‌شده در همسران جانبازان بالاتر از میانگین است.

پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سؤال خواهد بود که آیا تاب‌آوری در ارتباط بین خود تعیین‌گری و استرس ادراک‌شده در همسران آزاده نقش میانجی دارد؟ با توجه به این سؤال مدل مفهومی زیر ارائه می‌گردد.

شکل ۱. مدل خود تعیین‌گری و استرس ادراک‌شده همسران آزاده با توجه به نقش میانجی تاب‌آوری

1. Self_motivation
2. Social cognitive theory
3. Perceived stress

مبانی نظری

پیامدهای جنگ، از جمله معلولیت‌های جسمی و عوارض روانی، نه تنها بر رزمندگان و آزادگان بلکه به طور گسترده بر خانواده‌های آنان نیز تأثیرات عمیق و بلندمدتی بر جای می‌گذارد (ماسیسی و کین یاندا^۱، ۲۰۲۰). در این میان، همسران این افراد به دلیل نقش محوری در خانواده و مواجهه مستقیم با چالش‌های ناشی از آسیب‌دیدگی و مراقبت، در موقعیت منحصر به فرد و اغلب پرفشاری قرار می‌گیرند. این فشار مضاعف می‌تواند سلامت روان، رفاه و فضای کلی خانواده را تحت‌الشعاع قرار دهد و همسران را در زمره گروه‌های در معرض خطر از نظر بهداشت روانی قرار دهد. یکی از پیامدهای روانشناختی برجسته در این گروه، تجربه سطوح بالای استرس ادراک شده است (تیلور و لمون^۲، ۲۰۱۶). درک این پدیده نیازمند به کارگیری چارچوب‌های نظری مناسب است که در ادامه به آن‌ها پرداخته می‌شود.

استرس ادراک شده

برای تبیین استرس ادراک شده در پژوهش حاضر، نظریه حفظ منابع هابفول^۳ (۱۹۸۹-۲۰۰۲) به عنوان چارچوب نظری اصلی انتخاب شده است. این نظریه بر این فرض استوار است که افراد برای به دست آوردن، حفظ، محافظت و پرورش آنچه برایشان ارزشمند است تلاش می‌کنند. منابع شامل اشیاء، شرایط، ویژگی‌های شخصی و انرژی‌ها هستند. بر اساس نظریه حفظ منابع، استرس زمانی رخ می‌دهد که (۱) منابع فرد در معرض تهدید از دست دادن باشند، (۲) منابع به طور واقعی از دست بروند، یا (۳) فرد علی‌رغم سرمایه‌گذاری منابع، بازگشت مورد انتظار را کسب نکند. این نظریه تأکید می‌کند که تفسیر ذهنی فرد (ارزیابی) از وضعیت منابع، نقش کلیدی در تجربه استرس دارد (کوهن و همکاران، ۱۹۸۳)، و به خوبی می‌تواند توضیح دهد که چرا مواجهه با از دست دادن بالقوه یا واقعی منابع (مانند سلامت همسر، ثبات مالی، حمایت اجتماعی، زمان شخصی) منجر به سطوح بالای استرس ادراک شده می‌شود. نظریه حفظ منابع همچنین بر ماهیت پویای منابع و اهمیت مسیرهای کسب و حفظ آن‌ها (گذرگاه‌های منابع) تأکید دارد (هابفول، ۲۰۰۲).

1. Musisi & Kinyanda

2. Tylor & Lemon

3. Hobfoll

تاب‌آوری

در مقابل استرس ناشی از تهدید یا فقدان منابع، تاب‌آوری به عنوان ظرفیت سازگاری مثبت و بازگشت از شرایط دشوار مطرح می‌شود (لدسما^۱، ۲۰۱۲). در چارچوب نظری پژوهش حاضر و در امتداد نظریه حفظ منابع، تاب‌آوری را می‌توان به عنوان توانایی فرد برای حفظ منابع موجود، کسب منابع جدید و استفاده مؤثر از منابع در شرایط تهدید یا فقدان در نظر گرفت. افرادی که تاب‌آورتر هستند، احتمالاً دارای ذخایر منابع شخصی و اجتماعی بیشتری بوده و در مدیریت و بسیج این منابع برای مقابله با سختی‌ها کارآمدتر عمل می‌کنند. عواملی چون خوش‌بینی و امید (تدیشی و کالون^۲، ۱۹۹۶)، خودکارآمدی (آلیری^۳، ۱۹۹۸)، حس انسجام و استفاده از راهبردهای مقابله‌ای مؤثر، همگی می‌توانند به عنوان منابع کلیدی در نظر گرفته شوند که به فرد در فرایند تاب‌آوری و حتی رشد پس از سانحه کمک می‌کنند. بنابراین، تاب‌آوری در این پژوهش نه به عنوان یک ویژگی صرف، بلکه به عنوان یک فرایند مبتنی بر مدیریت منابع درک می‌شود.

خودتعیین‌گری

نظریه خودتعیین‌گری در درجه اول مربوط به نقش خود در توانایی فرد برای جذب و تنظیم ورودی از محیط‌های اجتماعی و داخلی است. بر اساس نظریه اتصال، افراد به طور ذاتی تلاش می‌کنند تا رویدادهای جدید را تجربه کنند، به گروه‌های اجتماعی متصل و جدایی ناپذیر باقی بمانند، از نظر روانی رشد کنند و تجربیات خود را در حس خود ادغام کنند (دسی و رایان، ۲۰۰۰). ادغام کلید عملکرد سالم، توسعه روانشناختی مثبت و ثبات و بلوغ عاطفی بیشتر است. عملکرد یکپارچه زمانی پشتیبانی می‌شود که افراد رضایت نیازهای اساسی روانشناختی برای استقلال، ارتباط و صلاحیت را تجربه کنند. تحقیقات نشان می‌دهد که برآورده شدن این نیازهای اساسی روانشناختی برای تنظیم رشد روانشناختی و رفاه کلی ضروری است (میلايوفسکیا و کایستر^۴، ۲۰۱۱). در ادامه به بررسی پیشینه پژوهش‌های انجام شده در موضوع پژوهش اشاره شده است.

1. Ledsma
2. Tadishi & Kalon
3. Aliri
4. Milyavaskaya & Koestner

جدول ۱. بررسی پیشینه پژوهش‌های انجام شده در حوزه متغیرهای پژوهش

نویسندگان	عنوان	مهم‌ترین مقاله
واحدی و اقبالی (۱۴۰۲)	پیش‌بینی رضایت زناشویی براساس نگرش به معنویت و تاب‌آوری در همسران جانبازان مبتلا به اختلال استرس پس از سانحه	مؤلفه‌های نگرش به معنویت و مؤلفه‌های تاب‌آوری با رضایت زناشویی همبستگی معناداری دارند. نگرش به معنویت و تاب‌آوری ۴۲ درصد تغییرات را در رضایت زناشویی پیش‌بینی می‌کنند.
علیوندی وفا و همکاران (۱۴۰۱)	مقایسه استرس ادراک‌شده، احساس تنهایی، نگرانی و دلزدگی زناشویی در همسران جانبازان و همسران افراد عادی	نتایج نشان داد که میزان استرس ادراک شده، احساس تنهایی، نگرانی و دلزدگی زناشویی در همسران جانباز بیشتر از افراد عادی است
قاسمی و همکاران (۲۰۱۷)	اثر بخشش تربیتی بر تاب‌آوری و استرس ادراک‌شده در همسران جانباز	نتایج نشان داد که تفاوت قابل توجهی در میانگین نمرات انعطاف‌پذیری و استرس درک شده بین گروه‌های کنترل و تجربی در پس از آزمون وجود داشت.
صبا و همکاران (۲۰۲۴)	ارتباط دو طرفه بین درد و استرس درک شده در میان جانبازان: اختلال افسردگی به عنوان یک عامل مستعد کننده	نتایج نشان داد که تنها در میان جانبازان مجروح جنگی با اختلال افسردگی به صورت دو طرفه مرتبط بود. در میان چنین جانبازانی، استرس درک شده به طور مثبت با درد بعدی همراه بود و درد به طور مثبت با استرس درک شده بعدی همراه بود.

مروری بر پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که تحقیقات متعددی به بررسی وضعیت روانشناختی و زناشویی همسران جانبازان و آزادگان پرداخته‌اند. این مطالعات به درستی بر اهمیت متغیرهایی چون تاب‌آوری و معنویت در پیش‌بینی رضایت زناشویی (واحدی و اقبالی، ۱۴۰۲) و همچنین سطوح بالاتر استرس ادراک‌شده، تنهایی و دلزدگی زناشویی در این گروه نسبت به همسران افراد عادی (علیوندی وفا و همکاران، ۱۴۰۱) تأکید ورزیده‌اند. علاوه بر این، اثربخشی برخی مداخلات مانند آموزش بخشش بر کاهش استرس ادراک‌شده و افزایش تاب‌آوری (قاسمی و همکاران، ۲۰۱۷) و ارتباط دوسویه میان درد و استرس در خود جانبازان (صبا و همکاران، ۲۰۲۴) نیز مورد بررسی قرار گرفته است. با وجود این یافته‌های ارزشمند که عمدتاً بر بررسی روابط دومتغیره یا اثربخشی مداخلات متمرکز بوده‌اند، جای خالی پژوهشی که به طور یکپارچه و

با استفاده از رویکردهای تحلیلی پیشرفته‌تری مانند مدل‌سازی معادلات ساختاری، به بررسی الگوی روابط ساختاری میان مجموعه‌ای از سازه‌های روانشناختی کلیدی (مانند استرس ادراک‌شده، تاب‌آوری و خودتعیین‌گری) در همسران آزادگان پرداخت، به وضوح احساس می‌شود. در واقع، درک عمیق‌تر از نحوه تعامل این متغیرها و شناسایی مسیرهای مستقیم و غیرمستقیم تأثیرگذاری آن‌ها بر یکدیگر در این جامعه خاص، کمتر مورد کاوش قرار گرفته است.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی بود. با استفاده از روش معادلات ساختاری داده‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی همسران آزاده ساکن شهر مشهد در سال ۱۴۰۲ بود که از بین آن‌ها ۲۵۰ نفر به صورت نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. برای تعیین حجم نمونه مناسب، با توجه به استفاده از روش تحلیل مدلیابی معادلات ساختاری در تحلیل داده‌ها، از قواعد تجربی و پیشنهادات متخصصان این حوزه استفاده شد. قواعد رایج پیشنهاد می‌کنند که برای دستیابی به نتایج پایدار در مدلیابی معادلات ساختاری، حجم نمونه‌ای بیش از ۲۰۰ نفر مطلوب است (ولف و همکاران^۱، ۲۰۱۳). لازم به ذکر است که فرایند نمونه‌گیری به این صورت بود که با مراجعه به مراکز مرتبط با بنیاد شهید و امور ایثارگران، انجمن‌های حمایت از آزادگان، گروه‌های ویژه این خانواده‌ها نمونه‌گیری انجام شد. معیارهای ورود به پژوهش عبارت بود از زنانی که همسرشان حداقل یک سال سابقه اسارت در جنگ تحمیلی داشته باشند، زوجین باید حداقل سابقه دو سال زندگی مشترک داشته باشند، داوطلب شرکت در پژوهش باشند و فرم رضایت آگاهانه را امضا نمایند، هر دو همسر ساکن شهر مشهد باشند، داشتن حداقل مدرک سیکل و توانایی خواندن و نوشتن، زنان مایل به پاسخ دادن به سؤالات در مورد ابعاد گوناگون زندگی خود باشند.

1. Wolf et al

ابزار پژوهش

الف- پرسشنامه نیازهای اساسی خود تعیین گری گاردیا و دسی و رایان

(۲۰۰۰): این ابزار توسط گاردیا، رایان و دسی^۱ (۲۰۰۰) ابداع شد. گاردیا، دسی و رایان (۲۰۰۰) ضریب پایایی پرسشنامه را با استفاده از آلفای کرونباخ برای کل آزمون-۰/۸۹ گزارش نموده‌اند. نورپور رودی (۱۳۹۳) در پژوهش خود ضمن سنجش روایی صوری و محتوایی این ابزار، ضریب پایایی آن را با استفاده از آلفای کرونباخ-۰/۸۹ گزارش کرد.

ب- پرسشنامه تاب‌آوری: پرسشنامه تاب‌آوری را کانر و دیویدسون^۲ (۲۰۰۳) تهیه

کردند. در پژوهش رنجبر و همکارانش (۲۰۱۱)، پایایی پرسشنامه با استفاده از آزمون ضریب آلفای کرونباخ مورد آزمون قرار گرفت که آلفای ۰/۸۴ برای این پرسشنامه به دست آمد. کانر و دیویدسون ضریب آلفای کرونباخ مقیاس تاب‌آوری را ۰/۹۹ گزارش کرده‌اند.

ج- پرسشنامه استرس ادراک‌شده: این مقیاس توسط کوهن^۳ و همکاران در سال

۱۹۸۳ تهیه شده و دارای ۱۶ عبارت است که برای سنجش استرس عمومی ادراک‌شده در یک ماه گذشته به کار می‌رود و افکار و احساسات درباره حوادث تنش‌زا، کنترل، غلبه، کنار آمدن با فشار روانی و تنش‌های تجربه‌شده را مورد سنجش قرار می‌دهد. کوهن و همکاران (۱۹۸۳) در مطالعه خود روی دانشجویان با ۳۲۲ نفر، ضمن تایید روایی صوری و محتوایی ابزار، آلفای کرونباخ این مقیاس را ۰/۸۴ به دست آوردند. در ایران نیز بهروزی و همکاران در مطالعه‌ای بر روی ۲۰۰ دانشجو در دانشگاه علوم پزشکی اهواز، روایی سازه ملاکی آن را با استفاده از محاسبه همبستگی با یک سؤال ملاک پژوهشگر ساخته ۰/۶۳ و آلفای کرونباخ این پرسشنامه را ۰/۷۴ محاسبه نمودند.

1. Guardia, Ryan and Deci

2. Connor and Davidson

3. Cohen

یافته‌های پژوهش

جدول ۱ بررسی نرمال بودن داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگروف اسمیرنوف را نشان می‌دهد.

جدول ۲. بررسی نرمال بودن داده‌ها

متغیر		
Z کالموگروف اسمیرنوف	سطح معناداری	
۰/۵۲۲	۰/۲۱۳	استرس ادراک شده
۰/۹۳۱	۰/۲۰۰	نیازهای اساسی خودتعیین‌گری
۱/۰۴	۰/۰۵۴	تاب‌آوری

در جدول ۲ نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن توزیع نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون آورده شده است. براساس نتایج مندرج در جدول، سطح معناداری آماره Z کولموگروف اسمیرنوف بزرگ‌تر از سطح معنی‌داری (۰/۰۵) می‌باشد، بنابراین فرض نرمال بودن توزیع نمرات مورد تایید قرار می‌گیرد. در پژوهش حاضر برای بررسی ارتباط میان متغیرهای پژوهش از همبستگی پیرسون استفاده شده که نتایج به شرح زیر است:

جدول ۳. نتایج آزمون همبستگی

متغیر	۱	۲	۳
تاب‌آوری	۱		
نیازهای اساسی خودتعیین‌گری	*۰/۱۸۶	۱	
استرس ادراک شده	**۰/۰۰۲	***۰/۲۲۴	۱

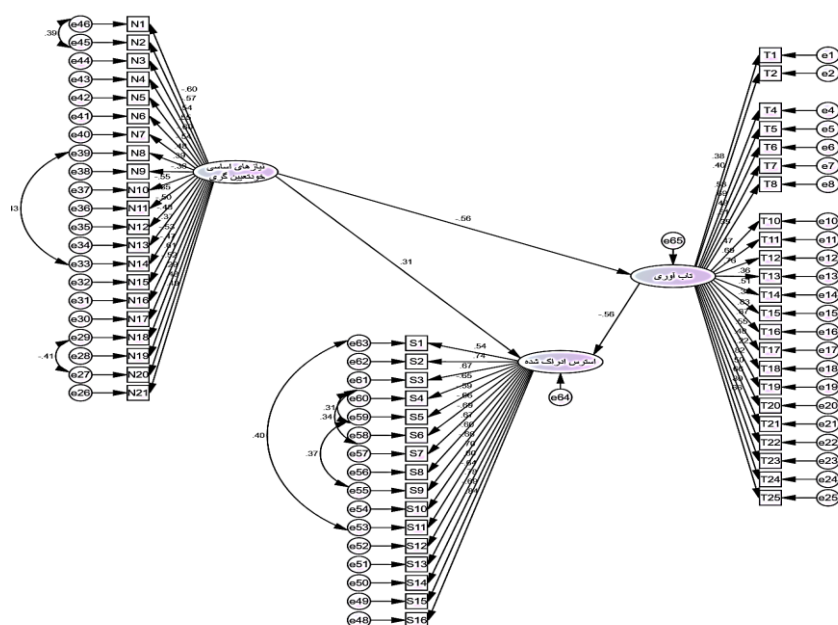
** $p < 0/01$ * $p < 0/05$

با توجه به مندرجات جدول ۳، میان نیازهای اساسی خودتعیین‌گری با متغیرهای تاب‌آوری ($r = ۰/۱۸۶$) و استرس ادراک شده ($r = ۰/۲۲۴$)، رابطه معناداری برقرار است. چون مقدار معناداری متناظر با این ضرایب کوچکتر از ۰/۰۵ بدست آمده است. در ادامه، ترکیبی از شاخص‌های برازندگی استفاده شد.

جدول ۴. شاخص‌های برازش مدل

نام آزمون	توضیحات	مقادیر قابل قبول	مقادیر بدست آمده	
			قبل از اصلاح مدل	بعد از اصلاح مدل
χ^2/df	کای اسکوئر نسبی	$3 <$ خوب $5 <$ قابل قبول	۲/۳۲۹	۲/۱۸۵
RMR	ریشه میانگین مجذور باقیمانده ها	$< 0/1$	۰/۱۰۳	۰/۱۰۱
GFI	شاخص نیکویی برازش	$> 0/9$	۰/۵۸۲	۰/۶۱۳
AGFI	شاخص نیکویی برازش اصلاح شده	$> 0/9$	۰/۵۵۳	۰/۵۸۳
NFI	شاخص برازش نرم‌دار	$> 0/9$	۰/۴۹۱	۰/۵۳۹
RFI	شاخص برازش نسبی	$> 0/9$	۰/۴۷۳	۰/۵۲۰
IFI	شاخص برازش نموی	$> 0/9$	۰/۶۲۹	۰/۶۸۳
TLI	شاخص Tucker - Lewis	$> 0/9$	۰/۶۱۲	۰/۶۶۶
CFI	شاخص برازش مقایسه ای	$> 0/9$	۰/۶۲۵	۰/۶۸۰
RMSEA	ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب	$0/08 <$ خوب $> 0/1$ ضعیف	۰/۰۸۱	۰/۰۷۶

طبق جدول ۴، تمامی شاخص‌ها در مدل اصلاحی در حد مطلوب بودند و مدل برازش مطلوبی داشت. در نتیجه مدل نهایی و روابط بین متغیرهای تحقیق در مدل نهایی به شکل زیر است:

نمودار ۱. مدل اصلاح شده ضرایب استاندارد

جدول ۵. بررسی روابط بین متغیرهای پژوهش در مدل اصلاح شده

نام مسیر	ضریب استاندارد	ضریب غیر استاندارد	خطای استاندارد	T-Value	P	نتیجه
نیازهای اساسی خودتعیین‌گری ← تاب‌آوری	۰/۲۷۸	۰/۵۵۸	۰/۰۶۹	-۴/۰۳۲	$P < ۰/۰۰۱$	تایید
تاب‌آوری ← استرس ادراک‌شده	-۱/۹۸۱	-۰/۵۵۷	۰/۴۲۲	-۴/۶۹۲	$P < ۰/۰۰۱$	تایید
نیازهای اساسی خودتعیین‌گری ← استرس ادراک‌شده	۰/۵۴۴	۰/۳۰۷	۰/۱۴۱	۳/۸۵۷	$P < ۰/۰۰۱$	تایید
تاب‌آوری ← نیازهای اساسی خودتعیین‌گری ← استرس ادراک‌شده	۰/۵۵۰	۰/۳۱۱	۰/۰۴۸		$P < ۰/۰۰۱$	تایید

بررسی روابط بین متغیرهای پژوهش در مدل اصلاح شده در جدول ۵ نشان داد که بین نیازهای اساسی خودتعیین‌گری با متغیرهای تاب‌آوری ($\beta = 0/558, P < 0/001$) و استرس ادراک شده ($\beta = 0/307, P < 0/001$) رابطه معنادار وجود دارد. همچنین بین تاب‌آوری با متغیر استرس ادراک شده ($\beta = -0/557, P < 0/001$) رابطه غیرمستقیم میان دو متغیر نیازهای اساسی خودتعیین‌گری و استرس ادراک شده با میانجیگری متغیر تاب‌آوری ($\beta = 0/311, P < 0/001$) نیز معنادار شده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این پژوهش با هدف بررسی نقش میانجی تاب‌آوری در ارتباط بین خودتعیین‌گری و استرس ادراک شده در همسران آزاده انجام شد. نتایج نشان داد که رابطه غیرمستقیم میان دو متغیر نیازهای اساسی خودتعیین‌گری و استرس ادراک شده با میانجی‌گری متغیر تاب‌آوری ($P < 0/001$)، ($\beta = 0/311$) معنادار است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که تاب‌آوری به دلیل نقش مهمی که در مراقبت‌های شخصی دارد، یک مفهوم اساسی است (چن و همکاران، ۲۰۲۳). افرادی که خودتعیین‌گری بالایی دارند، معمولاً احساس کنترل بیشتری بر زندگی و شرایط خود دارند. این احساس کنترل می‌تواند منجر به کاهش استرس ادراک شده شود، زیرا آن‌ها قادرند به طور مؤثرتری با چالش‌ها و فشارها مواجه شوند (لوپز-گرایدو، ۲۰۲۳). استرس ادراک شده می‌تواند بر تاب‌آوری تأثیر منفی بگذارد. به عبارتی، هر چه استرس ادراک شده بیشتر باشد، تاب‌آوری فرد ممکن است کاهش یابد. اما در مقابل، افرادی که تاب‌آوری بالایی دارند، می‌توانند با استرس ادراک شده بهتر کنار بیایند و در نتیجه احساس استرس کمتری داشته باشند. افرادی که خودتعیین‌گری بالایی دارند، معمولاً احساس کنترل بیشتری بر زندگی و شرایط خود دارند. این احساس کنترل می‌تواند منجر به کاهش استرس ادراک شده شود، زیرا آن‌ها قادرند به طور مؤثرتری با چالش‌ها و فشارها مواجه شوند (ساهو و همکاران، ۲۰۱۹).

از طرفی نتایج نشان داد که بین استرس ادراک شده و تاب‌آوری رابطه مستقیم وجود دارد ($\beta = -0/557, P < 0/001$). این یافته با نتایج پژوهش ساهو و همکاران (۲۰۱۹) همخوان می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت که بیماری‌های همه‌گیر و همچنین سایر رویدادهای آسیب

زا مانند بلایا یا جنگ‌ها تأثیر منفی قابل توجهی بر مردم دارند (استرود و سعید، ۲۰۲۰). لازاروس و فولکمن در سال ۱۹۸۴ استرس را به عنوان یک رابطه خاص بین فرد و محیطی تعریف می‌کنند که رفاه فرد را به خطر می‌اندازد (فولکمن، ۲۰۱۳). استرس زمانی درک می‌شود که فرد در مدیریت عوامل استرس‌زا به دلیل ناکافی بودن توانایی‌ها یا منابع احساس ناتوانی کند. هنگامی که افراد در برابر عوامل استرس‌زا تاب آور هستند، به شیوه‌هایی رفتار می‌کنند که رفاه را در سراسر حوزه‌های زندگی تسهیل می‌کند، روابط رضایت‌بخش با دیگران را حفظ می‌کنند (سود و همکاران، ۲۰۱۳). نتایج پژوهش ویلکس و کروم (۲۰۰۸) نشان داد که افراد با استرس ادراک‌شده بالاتر ممکن است سطوح پایین‌تری از تاب‌آوری را دارند که به نوبه خود منجر به مشکلات بیشتر می‌شود. بنابراین زمانی که فرد احساس استرس بیشتری می‌کند، ممکن است توانایی او برای مقابله با چالش‌ها و بحران‌ها کاهش یابد. این می‌تواند به کاهش تاب‌آوری منجر شود.

دیگر نتایج تحقیق نشان داد که بین خودتعیین‌گری و تاب‌آوری رابطه مستقیم وجود دارد ($\beta = 0.558, P < 0.001$). این یافته با نتایج پژوهش پرلمان و همکاران (۲۰۱۸) همخوانی می‌باشد. طبق نظریه خودتعیین‌گری دسی و رایان (۲۰۰۰) زمانی که نیازهای بنیادی خود (مانند نیاز به خودمختاری، ارتباط و شایستگی) برآورده شوند، افراد به خوبی عمل می‌کنند. این برآورده شدن نیازها می‌تواند به افزایش تاب‌آوری منجر شود. به طور خاص، خودتعیین‌گری پیشنهاد می‌کند که انسان‌ها سه نیاز روان‌شناختی اساسی دارند، یعنی خودمختاری (یعنی درگیر شدن در یک رفتار با احساس اراده کامل)، شایستگی (یعنی تجربه تسلط و کارآمدی)، و ارتباط (دسی و رایان، ۲۰۰۰). بنابراین افرادی که احساس خودتعیین‌گری بیشتری دارند، معمولاً احساس کنترل بیشتری بر زندگی خود دارند. این احساس کنترل می‌تواند به افزایش تاب‌آوری منجر شود، زیرا این افراد بیشتر قادرند با چالش‌ها و مشکلات روبرو شوند و به طور مؤثری بر آن‌ها غلبه کنند.

همچنین یافته‌ها حاکی از آن بود که بین خودتعیین‌گری و استرس ادراک‌شده رابطه مستقیم وجود دارد. ($\beta = 0.558, P < 0.001$). این یافته با نتایج پژوهش رافلد و همکاران (۲۰۱۴) همخوانی می‌باشد. از نظر رابطه بین استرس و خودتعیین‌گری، واینستین و رایان (۲۰۱۲) پیشنهاد کرد که سطح بالای خودتعیین‌گری اثرات مضر عوامل استرس‌زا را کاهش می‌دهد. ادبیات گسترده‌ای وجود دارد که نشان می‌دهد استقلال، ارتباط و شایستگی‌ها از جانب محیط، سلامتی را افزایش

می‌دهند، در حالی که خنثی کردن این نیازها منجر به بیماری می‌شود (رایان و دسی، ۲۰۰۰). افرادی که سه نیاز روانشناختی اساسی را از محیط دریافت می‌کنند، با توجه به رفتارها، انتخاب‌ها و شناخت‌های خود، به طور فزاینده‌ای برانگیخته می‌شوند. به نوبه خود، این افراد به دنبال محیط‌های برآورده‌کننده فزاینده‌ای هستند که بیشتر از انگیزه و بهزیستی مستقل آنها حمایت می‌کند و استرس را کاهش می‌دهد (برون و رایان، ۲۰۰۳). به طور کلی در جمع بندی نتایج پژوهش می‌توان گفت رزمندگانی که به علت مجروحیت ناشی از جنگ دچار مشکلات روانی و جسمی شده‌اند بر اعضای خانواده به‌ویژه همسران خود تأثیر منفی گذاشته‌اند. همچنین تجارب بالینی زیادی نشان‌دادند که خانواده جانبازان به‌ویژه همسران آنها از مشکلات زیادی رنج می‌برند (مغانلو و حسینی، ۱۳۹۸). از آنجاکه خانواده پایه و اساس جامعه و از ارکان اساسی آن به شمار می‌آید و همچنین برای رسیدن به جامعه‌ای سالم باید رابطه‌ای مطلوب بین اعضای خانواده ایجاد شود، لذا پرداختن به این مسئله حائز اهمیت است و پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده از نمونه‌های بزرگ‌تر و متنوع‌تری استفاده شود تا نتایج قابل تعمیم‌تری به دست آید.

امروزه تاب‌آوری در بخش‌های بهداشت‌های روانی و روانشناسی تحولی، جایگاه ویژه‌ای برای خود کسب کرده است و بیش از دو دهه است که به‌عنوان یک عامل مهم در پژوهش‌های بهزیستی مطرح است. پژوهش‌های اندکی در زمینه تاب‌آوری خانواده صورت گرفته است؛ بنابراین با توجه به اینکه تاب‌آوری با بهداشت روانی و کیفیت زندگی در ارتباط است و با توجه به اینکه جنگ مسئله‌ای مهم در بهداشت روانی جامعه است و تلفات و ویرانی‌های ناشی از آن، منجر به اثرات درازمدت بر جسم و روان رزمندگان و خانواده‌ی آنها می‌گردد و همچنین اینکه ایران متحمل خسارت‌های زیادی در دوران جنگ تحمیلی در بعد انسانی شده است، اهمیت رسیدگی به وضعیت سلامت روان و کیفیت زندگی زناشویی آزادگان و خانواده آنها لازم و ضروری است (حیدریان و عیسی نژاد، ۱۳۹۹). بررسی زندگی همسران آزاده با ویژگی‌های جمعیتی و فرهنگی مختلف می‌تواند به درک بهتر از چگونگی تأثیر خودتعیین‌گری و تاب‌آوری بر استرس ادراک شده کمک کند. همچنین از آنجاکه استرس به‌عنوان یکی از عوامل تهدیدکننده سلامت روان است، رویدادهای استرس‌زای زندگی می‌توانند باعث بروز پیامدهای مخربی ازجمله ناسازگاری زناشویی در افراد متأهل شوند (صادقی و همکاران، ۱۳۹۳). چگونگی رویارویی گروهی از افراد

یک جامعه با پدیده اسارت، درک آن‌ها از اسارت، راهبردهای مقابله با این پدیده و پیامدهای اجتماعی باید بررسی شود. مطالعه اسارت نظامیان ایرانی، علاوه بر اینکه از منظر تاریخی و سیاسی دارای اهمیت است، همچنین خود تجربه اسارت به‌عنوان یک پدیده اجتماعی و حتی فرهنگی نیز از اهمیت زیادی برخوردار است. همچنین مفهوم کیفیت زندگی زناشویی در اسرای جنگی و همسران آن‌ها در مقایسه با زوجین عادی پیچیده‌تر است و مسئله‌ای نیازمند توجه بیشتر و عمیق‌تر است. چراکه اسرای جنگ تحمیلی ایران و عراق، بر اثر رویدادهای آسیب‌زای متعددی که تجربه کرده‌اند، به‌شدت ساختارهای روانی و ارتباطی آنان دچار مشکل شده است (طبیعی و همکاران، ۱۳۹۶). با شروع بازسازی‌های عمرانی همه‌جانبه آسیب‌های ناشی از جنگ و در تحولات گسترده و عظیم اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی پس از جنگ تاکنون، خانواده‌جانبازان و آزادگان قربانیان خاموش و فراموش‌شدگان جنگ محسوب می‌شوند. مشکلات مربوط به این خانواده‌ها مخصوصاً مشکلات مربوط به همسرانشان را نمی‌توان نادیده گرفت و رسیدگی به آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. تحقیق و پژوهش در مورد خانواده آزادگان تا حدود زیادی اطلاعات لازم برای رسیدگی و ارائه برنامه عمل جهت بهبود رضایت زندگی آن‌ها را فراهم می‌کند.

نمونه پژوهش ممکن است به‌طور کامل نمایانگر جامعه بزرگ‌تر نباشد. همچنین، عدم تنوع در ویژگی‌های جمعیتی مانند سن، تحصیلات و وضعیت اقتصادی می‌تواند به تعمیم‌پذیری نتایج آسیب‌برساند. متغیرهایی مانند وضعیت اقتصادی، حمایت اجتماعی، و عوامل روان‌شناختی دیگر در پژوهش حاضر کنترل نشدند و ممکن است بر نتایج تاثیر گذار باشند. پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آینده از نمونه‌های بزرگ‌تر و متنوع‌تری استفاده شود تا نتایج قابل تعمیم‌تری به دست آید. بررسی همسران آزاده با ویژگی‌های جمعیتی و فرهنگی مختلف می‌تواند به درک بهتر از چگونگی تأثیر خودتعیین‌گری و تاب‌آوری بر استرس ادراک‌شده کمک کند.

فهرست منابع

- Alivandi Vafa, M., Fathi, A., Akbarzadeh Nami, R. & Bejani, H. (2022). A Comparative Study of Perceived Stress, Loneliness, Anxiety and Marital Boredom in Veteran and Ordinary People's Wives. **Military Psychology**.13(50):105-29.[In Persian]
- Arvand, H., Angazi, A. & Hayati, M. (2023). Designing and evaluating the effectiveness of cognitive behavioral interventions to enhance cognitive resilience of military forces. **Military Psychology**.14(1):117-50. .[In Persian]
- Brown, K.W., & Ryan, R.M. (2003). The benefits of being present: The role of mindfulness in psychological well-being. **Journal of Personality & Social Psychology**. 84:822-848.
- Chen, S. H., Chen, P. J., Lee, C. H., Wu, Y. P., Ahorsu, D. K., Griffiths, M. D., & Lin, C. Y. (2023). Perceived stress mediating the association between mindfulness and resilience among registered nurses. **Psychology Research and Behavior Management**. 3035-3044.
- Cohen, S., Kamarck, T., & Mermelstein, R. (1983). A global measure of perceived stress. **Journal of Health and Social Behavior**. 24(4):385-396.
- Connor, K. M., & Davidson, J. R. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor- Davidson resilience scale (CD- RISC). **Depression and anxiety**. 18(2):76-82.
- Deci, E.L., & Ryan, R.M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. **Psychological Inquiry**. 11:227-268.
- Deci, E.L., & Ryan, R.M. (2008). Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health. **Canadian Psychology/Psychologie Canadienne**. 49(3):182-85.
- Eghbali, A. & Vahedi, H. (2023). Predicting marital satisfaction based on attitude towards spirituality and resilience in the spouses of veterans with post-traumatic stress disorder. **Military Psychology**.14(1):173-91. .[In Persian]
- Esterwood, E., & Saeed, S. A. (2020). Past epidemics, natural disasters, COVID19, and mental health: learning from history as we deal with the present and prepare for the future. **Psychiatric quarterly**. 91(4):1121-1133.
- Firouzjahanigh, V. (2022). Relationship between self-determination and achievement goals with academic performance. **JNIP**. 11(15):1-7. [In Persian]
- Folkman, S. (2013). Stress: Appraisal and Coping. In: Gellman MD, Turner JR. (eds). **Encyclopedia of Behavioral Medicine**. Springer; New York.
- Jalili, F. Heidari, M. & Ghodsian, N. (2021). Investigating the level of attention to the role of women compared to men in the family and society in the fifth grade social studies textbook. **Research in Social Studies Education**, 3(1), 108-85. [In Persian].
- Ghadampour, E., Heidaryani, L. & Bafrooeii, MB. (2019). The Effectiveness of Quality of Life Therapy on Psychological Well-Being, Resiliency, Marital Satisfaction in Wives of Veterans. **Journal of Military Medicine**. 21(1):22-31. [In Persian]
- Ghahramani, S., Ghaedrahmat, M., Saberi, N., Ghanei-Gheshlagh, R., Dalvand, P. & Barzgaran, R. (2022). Systematic Review and Meta-Analysis on the Quality of Life of Iranian Veterans' Wives. **Journal of Military Medicine**. 24(4):1260-1269.[In Persian]
- Ghasemi, M., Gholami, A., & Mehdizadeghan, I. (2017). The effect of training Forgiveness on Resilience and Perceived stress in Wives of Veteran. **Iranian Journal of War and Public Health**. 9(4):177-183.[In Persian]
- Heydarian, M. & Isanejad, O. (2021). The Impact of Treatment Based on Improving Quality of Life on the Performance and Quality of Life of the Families of Azadeqn. **Military Psychology**.11(44):45-59.[In Persian]

- Hobfoll, S. E. (2002). Social and psychological resources and adaptation. **Review of General Psychology**. 6(4):307–324.
- Hobfoll, S. E., Freedy, J., Lane, C., & Geller, P. (1990). Conservation of social resources: Social support resource theory. **Journal of Social and Personal Relationships**. 7(4):465–478.
- Ledesma, J. (2012). **Narratives of longevity from the perspective of Seventh-day Adventist school administrators in North America: A multiple case study**. Andrews University.
- Lopez-Garrido, G. (2023). Self-determination theory: How it explains motivation. **Simply Psychology**.
- Majidi, N. (2024). Predicting psychological resilience based on spiritual well-being and self-compassion in the wives of the martyrs of the holy defense. **Military Psychology**, 15(2): 67-89.[In Persian]
- Mansurnejad, Z., Malekpour, M., Ghamarani, A. & Yar Mohammadian, A. (2019). The effectiveness of self-determination skills training on basic psychological needs of students with externalized behavioral problems. **Psychological Achievements**. 26(1):1-6.[In Persian]
- Masten, A. S. (2005). Ordinary magic: Resilience processes in development. **Annual Progress in Child Psychiatry and Child Development**. 56: 227-238.
- Maurović, I., Liebenberg, L., & Ferić, M. (2020). A review of family resilience: Understanding the concept and operationalization challenges to inform research and practice. *Child Care in Practice*, 26(4), 337-357.
- Milyavaskaya, M., & Koestner, R. (2011). Psychological needs, motivation, and well-being: A test of self-determination theory across multiple domains. **Personality and Individual Differences**. 50(3):387–391.
- Mirhosseini, Z. & Kouhpeima Ronizi, Z. (2021). An analysis of women's perceived understanding of the harms in the family sphere (case study: women in Fasa city). **Strategic Research on Iranian Social Issues**, 10(1), 71-98. [In Persian]
- Moghanloo, M. & Hosseini, M. (2019). Predicting emotional empathy of veterans' spouses based on cognitive emotion regulation and resilience strategies. **Iranian Journal of War and Public Health**, 11(2), 93-99. [In Persian]
- Mousavi, SF. & Abooie Mehrizi, M. (2020). Comparison of Self-Determination in Marital Relationship, Commitment to Spouse and Marital Satisfaction in Married Men and Women Without and with Conflict Referring to Counseling Centers. **Rooyesh**. 9(8):19-30.[In Persian]
- Musisi, S. & Kinyanda, E. (2020). Long-Term Impact of War, Civil War, and Persecution in Civilian Populations—Conflict and Post-Traumatic Stress in African Communities. **Front. Psychiatry**. 11:20.
- Norouzi, G., Mirzaei, H. & Shirzadi, MM. (2021). The efficacy of self-determination skills training on the psychological well-being and resilience of mothers of children with down syndrome. **Journal of Psychological Science**. 20(105):1553-1568.[In Persian]
- O'Leary, V. E. (1998). Strength in the face of adversity: Individual and social thriving. **Journal of Social Issues**. 54:425-446.
- Patterson, J. L., & Kelleher, P. (2005). **Resilient school leaders: Strategies for turning adversity into achievement**. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Perlman, D., Taylor, E., Molloy, L., Brighton, R., Patterson, C., & Moxham, L. (2018). A path analysis of self-determination and resiliency for consumers living with mental illness. **Community Mental Health Journal**. 54:1239-1244.

- Raufelder, D., Kittler, F., Braun, S. R., Lätsch, A., Wilkinson, R. P., & Hoferichter, F. (2014). The interplay of perceived stress, self-determination and school engagement in adolescence. **School Psychology International**, 35(4):405-420.
- Saba, S. K., Davis, J. P., Prindle, J. J., Howe, E., Tran, D. D., Bunyi, J., ... & Pedersen, E. R. (2024). Bidirectional Associations Between Pain and Perceived Stress Among Veterans: Depressive Disorder as a Predisposing Factor. **Psychosomatic Medicine**, 86(1):44-51.
- Sadeghi, A., Jadidi, M. & Shamsai, M. (2014). Comparison of psychological profile, life satisfaction and coping strategies in spouses of martyrs and veterans with post-traumatic stress disorder and freedmen. **Journal of Thought and Behavior in Clinical Psychology**, 33. [In Persian].
- Sahu, M., Gandhi, S., Sharma, M. K., & Marimuthu, P. (2019). Perceived stress and resilience and their relationship with the use of mobile phone among nursing students. **Investigacion y educacion en enfermeria**, 37(3).
- Samadifard, H. R. & Mikaeli, N. (2022). Social Health in the Spouses of veterans: the role of psychological hardiness, spiritual wellbeing and perceived stress. **Journal of Military Medicine**, 23(3):194-200. [In Persian].
- Sarbani, A. Ali Mohammadzadeh, Kh. & Hojjati, H. (2017). The relationship between self-efficacy and perceived stress in spouses of veterans with post-traumatic stress disorder. **Journal of Military Care Sciences**, 4(2), 102-110. [In Persian].
- Shafiei, S. & Mousavi Viaye, F. (2021). Phenomenological study of social isolation and social harms of veterans' families from the perspective of their spouses. **Iranian Social Issues Quarterly**, 12(1), 333-354. [In Persian].
- Singh, J., Michaelides, G., Mellor, N., Vaillant, D., Saunderson, L., & Karanika-Murray, M. (2024). The effects of individual and team resilience on psychological health and team performance: a multi-level approach. **Current Psychology**, 43(44), 33828-33843.
- Sood, S., Bakhshi, A. & Devi, P. (2013). An Assessment of Perceived Stress, Resilience and Mental Health of Adolescents Living in Border Areas. **Int. J Sci. Publication**, 3(1):3-6.
- Tabiei, M. Hashempour Sadeghian, M. & Hoshyar, A. (2017). Studying the Experience of Captivity in the Iran-Iraq War; Examining the Novels "I Am Alive" and "Winter Tale" Using Qualitative Content Analysis. **Iranian Cultural Research**, 38(10), 1-30. [In Persian].
- Tedeschi, R. G., & Calhoun, L. G. (1996). The Posttraumatic Growth Inventory: Measuring the positive legacy of trauma. **Journal of Traumatic Stress**, 9:455-471.
- Tylor, L. C. & Lemon, P. (2016). **Fundamental and nursing: The art and science of nursing care**. Philadelphia: Lippincott.
- Weinstein, N., & Ryan, R. M. (2011). A self-determination theory approach to understanding stress incursion and responses. **Stress and Health**, 27:4-17.
- Wheaton, B., & Montazer, S. (2010). Stressors, stress, and distress. A handbook for the study of mental health. **Social contexts, theories, and systems**, 2:171-199.
- Wilks, S. E., & Croom, B. (2008). Perceived stress and resilience in Alzheimer's disease caregivers: Testing moderation and mediation models of social support. **Aging and Mental Health**, 12(3):357-365.
- Wolf, E. J., Harrington, K. M., Clark, S. L., & Miller, M. W. (2013). Sample size requirements for structural equation models: An evaluation of power, bias, and solution propriety. **Educational and psychological measurement**, 73(6), 913-934.
- Zarean, G., Salimi Bajestani, H., Farahbakhsh, K. & Motamedi, A. (2021). Family Resilience Pattern on the Basis of the Family Experiences. **The Women and Families Cultural-Educational**, 16(55):7-30. [In Persian]

